

HUOMAUTUKSIA

- ¹ V. I. Leninin artikkeli „*Marxilaisuuden kolme lähdettä ja kolme perusosaa*” julkaistiin vuonna 1913 „*Prosvestshenije*” aikakauslehdessä 3. numerossa, joka oli omistettu Karl Marxin kuoleman 30-vuotispäivälle.

„*Prosvestshenije*” („*Valistus*”) — bolshevikkien yhteiskunnallis-poliittinen ja kirjallinen kuukausijulkaisu; ilmestyi legaalisesti Pietarissa vuoden 1911 joulukuusta. Aikakauslehti perustettiin Leninin kehotuksesta tsarivaltion lakkauttaman bolshevistisen, Moskovassa ilmestyneen „*Mysl*” aikakauslehdessä tilalle. Lenin johti „*Prosvestshenijen*” julkaisutyötä ulkomailta; aikakauslehdessä julkaistiin Leninin kirjoitukset: „*Vaalikamppailun periaatekysymyksiä*”, „*Vaalien tulokset*”, „*Arvostelevia huomautuksia kansallisuuskysymyksestä*”, „*Kansakuntien itsemääräämisoikeudesta*” ja muita. „*Prosvestshenijen*” vakituksena avustajana oli V. M. Molotov; aikakauslehdessä työhön osallistui J. V. Stalin. Kirjallisuustaitteellista osastoa toimitti A. M. Gorki. Toimituskollegiossa työskentelivät M. A. Saveljev, M. S. Olminski, A. I. Jelizarova y.m. Lehden painosmäärä lähenteli 5 tuhatta.

Tsarivaltio lakkautti lehden ensimmäisen maailmansodan edellä — kesäkuussa 1914. „*Prosvestshenijen*” julkaiseminen uudistettiin syksyllä 1917, mutta ilmestyi vain yksi numero (kaksoisnumero), jossa julkaistiin Leninin kirjoitukset „*Kykenevätkö bolshevikit pitämään valtiovaltaa?*” ja „*Puolueohjelman tarkistamisesta*”. — 3.

- ² „*Retsh*” („*Puhe*”) — jokapäiväinen lehti, kadettipuolueen pää-äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa vuoden 1906 helmikuusta lähtien. Pietarin Neuvoston Sotilaallinen vallankumouskomitea lakkautti sen lokakuun 26 (marraskuun 8) pnä 1917; ilmestyi toisilla nimillä vuoden 1918 elokuuhun saakka. — 11.

- ³ Lenin tarkoittaa seuraavia Marxin sanoja johdannosta „*Hegelin oikeusfilosofian arvosteluun*”: „*Koulukunta, joka laillistaa tämän päivän kataluudet eilispäivän kataluuksilla, koulukunta, joka julistaa kapinalliseksi maaorjain jokaisen huodon ruoskaa vastaan, jos tämä ruoska vain on vanha ja synnynnäinen historiallinen ruoska...*—

tämä *historiallisen oikeustieteen koulukunta* keksisi Saksan historiantekin, ellei se jo olisi Saksan historian aikaansaannos" (K. Marx ja F. Engels. Teokset, I osa, 1938, s. 387).— 12.

⁴ Käsikirjoituksesta puuttuu otsikko. Otsikon „*Naftanälästä*” on antanut NKP:n KKP:n marxismin-leninisin instituutti.— 13.

⁵ „*Pravda*” („Totuus”)— bolshevikkien legaalinen jokapäiväinen lehti; sitä julkaistiin Pietarissa; perustettiin Pietarin työläisten aloitteeseen nojautuen huhtikuussa 1912.

„*Pravda*” oli työväen joukkolehti, sitä julkaistiin työläisten itsensä keräämillä varoilla. Lehden ympärille muodostui laaja työläiskirjeenvaihtajien ja työläiskynäilijäin piiri. Niinpä yhtenä julkaisuvuotena siinä julkaistiin yli 11 tuhatta työläisten kirjettä. „*Pravdaa*” levisi keskimäärin 40 tuhatta kappaletta, ja muutamina kuukausina sen painosmäärä nousi 60 tuhanteen kappaleeseen päivässä.

Oleskellen ulkomailla V. I. Lenin johti „*Pravdaa*”, kirjoitti lehden miltei joka päivä, antoi sen toimituskunnalle ohjeita, keräsi lehden ympärille puolueen parhaita kirjailijavoimia. Lehden työhön osallistuivat aktiivisesti V. M. Molotov, J. M. Sverdlov, J. V. Stalin ja M. I. Kalinin. Vakituksina toimitustyöntekijöinä olivat M. S. Olminski, N. G. Poletajev, K. N. Samoilova, N. N. Baturin, A. I. Jitizarova, K. S. Jeremejev ynnä muut. „*Pravdan*” työhön ottivat toimeliaasti osaa IV Valtakunnanduuman bolshevikkiestäajat: A. J. Badajev, G. I. Petrovski, M. K. Muranov, F. N. Samoilov, N. R. Shagov.

„*Pravda*” joutui alituisesti poliisivainojen alaiseksi. Olemassaolonsa ensimmäisenä vuotena se takavarikoitiin 41 kertaa, toimittajia vastaan nostettiin 36 oikeusjuttua ja toimittajat istuivat vankilassa yhteensä 47½ kuukautta. Kahden vuoden ja kolmen kuukauden aikana tsarihallitus lakkautti „*Pravdan*” kahdeksan kertaa, mutta se ilmestyi jälleen uusilla nimillä: „*Rabotshaja Pravda*” („Työväen Totuus”), „*Severnaja Pravda*” („Pohjolan Totuus”), „*Pravda Truda*” („Työn Totuus”), „*Za Pravdu*” („Totuuden puolesta”), „*Proletarskaja Pravda*” („Proletaarinen Totuus”), „*Putj Pravdy*” („Totuuden Tie”), „*Rabotshi*” („Työmies”), „*Trudovaja Pravda*” („Työn Totuus”). Heinäkuun 8 (21) pnä 1914, ensimmäisen maailmansodan aattona, lehti lakkautettiin.

„*Pravdaa*” alettiin julkaista uudelleen vasta helmikuun vallankumouksen jälkeen. Maaliskuun 5 (18) päivästä 1917 „*Pravda*” alkoi ilmestyä VSDTP(b):n Pää-äänenkannattajana. Huhtikuun 5 (18) pnä, palattuaan ulkomailta, V. I. Lenin tuli toimituskunnan kokoonpanoon ja asettui „*Pravdan*” johtoon. Heinäkuun 5 (18) pnä 1917 junkkerit ja kasakat hävittivät „*Pravdan*” toimituksen. Heinälokakuun aikana 1917 „*Pravda*” Väliaikaisen hallituksen vainoamana muutti monta kertaa nimeään ja ilmestyi nimillä „*Listok „Pravdy*”” („Totuuden Lehtinen”), „*Proletari*” („Proletaari”), „*Rabotshi*” („Työmies”), „*Rabotshi Putj*” („Työmiehen Tie”). Lokakuun 27 (marraskuun 9) päivästä lehti alkoi ilmestyä vanhalla nimellään — „*Pravda*” nimisenä.— 25.

- ⁶ „*Nykypäivien Venäjä ja työväenliike*” — alustus, jonka Lenin teki Krakovassa huhtikuun 18 p:nä (uutta lukua) vuonna 1913. Lehtiselostus alustuksesta julkaistiin Galitsian ja Shleesian puolalaisen sosialidemokraattisen puolueen pää-äänenkannattajassa „*Napród*” („*Eteenpäin*”) lehdessä, joka ilmestyi Krakovassa vuodesta 1892 lähtien.— 27.
- ⁷ Lenin tarkoittaa vuoden 1907 kesäkuun 3 (16) päivän taantumuksellista valtiokaappausta, joka ilmeni hallituksen toimeenpanemana II Valtakunnanduuman hajottamisena ja Duuman vaaleja koskevan vaalilain muuttamisena.
- Uusi vaalilaki laajensi suuresti tilanherrojen sekä kauppa- ja teollisuusporvariston edustusta Duumassa ja supisti monin verroin jo muutenkin vähäistä talonpoikien, työläisten sekä ei-venäläisten kansallisuuksien edustajain lukua. Uuden vaalilain mukaan valittiin yksi valitsijamies seuraavan perusteen mukaan: maanomistajain kuuriassa (tilanherrat)—yksi valitsijamies 230 valitsijaa kohti, ensimmäisessä kaupunkikuuriassa (suurporvaristo)—1.000 valitsijaa kohti, toisessa kaupunkikuuriassa (kaupunkien muut valitsijat)—15.000 valitsijaa kohti, talonpoikaiskuuriassa—60.000 valitsijaa ja työväenkuuriassa—125.000 valitsijaa kohti. Kesäkuun 3 päivän vaalilaki turvasi sen, että III ja IV Valtakunnanduumat olivat kokoomukseltaan mustasotnialais-kadettilaisia.— 28.
- ⁸ *Katkovin ja Pobedonostsevin „patriarkaalisilla tunnuksilla”* Lenin tarkoittaa näiden esittämiä vaatimuksia maaosuuksien „luovuttamattomuudesta” sekä maayhteisön ja muiden maaorjuuden perujen säilyttämisestä. Katkov—taantumuksellisen „Moskovskije Vedomosti” lehden toimittaja, ja Pobedonostsev—Synodin yliprokuraattori, olivat Aleksanteri III aatelismielisen maaorjuuspolitiikan kiihkeitä puolustajia.— 29.
- ⁹ Kysymys on *Yhdistyneen aateliston neuvostosta*, vuoden 1906 toukokuussa muodostetusta vastavallankumouksellisesta tilanherrain järjestöstä. Neuvostolla oli suuri vaikutus tsaarihallituksen politiikkaan. Lenin nimitti Yhdistyneen aateliston neuvostoa „yhdistyneiden maaorjuuttajien neuvostoksi”.— 29.
- ¹⁰ „*Ruskoje Bogatstvo*” („*Venäjän Rikkaus*”)—kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1876 vuoden 1918 puoliväliin. 90-luvun alusta julkaisu oli liberaalisten narodnikkien äänenkannattaja. Vuonna 1906 „*Ruskoje Bogatstvosta*” tuli tosiasiallisesti enessien („kansansosialistien”) puolittain kadettilaisen puolueen äänenkannattaja. Lenin määritteli „*Ruskoje Bogatstvon*” suuntauksen tuolla kaudella „narodnikkilaiseksi, narodnikkilais-kadettilaiseksi”.— 30.
- ¹¹ Lenin tarkoittaa vuoden 1912 kesäkuun 23 (heinäkuun 6) päivän sairaus- ja tapaturmavakuutuslakeja, mitkä III Valtakunnanduumat hyväksyi työväenliikkeen painostuksesta. Nämä lait ulottuivat vain 20%:iin teollisuustyöläisistä eivätkä edellyttäneet vakuutusta työkyvyn menettämisen, vanhuuden eikä työttömäksi joutumisen tapauksessa.

Bolshevikkipuolue järjesti laajan joukkokampanjan työväen-vakuutuksen laajentamisen puolesta, käyttäen sitä vaikutusvaltansa voimistamiseksi työläisjoukkojen keskuudessa.— 30.

¹² Lenin tarkoittaa Itävallan sosialidemokratian sisällä tapahtunutta taistelua, jonka seurauksena oli yhtenäisen puolueen pirstoutuminen kuudeksi toisistaan erkaantuneeksi kansalliseksi sosialidemokraattiseksi puolueeksi: saksalaiseksi, tshekkiläiseksi, puolalaiseksi, ruteenilaiseksi, italialaiseksi ja eteläslaavilaiseksi puolueeksi. Näiden puolueiden kesken oli yhtä mittaa kahnasta.— 31.

¹³ Kysymys on Kaukasian bolshevistisista sosialidemokraattisista järjestöistä, jotka yhdistivät riveihinsä eri kansallisuuksien eturivin työläisiä.— 31.

¹⁴ *Työväenpuolue (Labour Party)* perustettiin vuonna 1900 ammattiliittojen sekä socialististen puolueiden ja ryhmien yhteenliittymänä, jonka tarkoituksena asetettiin työväen edustajain saaminen parlamenttiin („Työväenedustuskomitea”). Vuonna 1906 tämä Komitea nimittäytyi Työväenpuolueeksi (labourpuolueeksi). Labourpuolue, joka alun perin oli muodostuessaan kokoonpanoltaan työväenpuolue, on ideologiansa ja taktiikkansa puolesta opportunistinen järjestö. Siitä hetkestä lähtien, kun syntyi tämä puolue, johon sittemmin on liittynyt huomattava määrä pikkuporvarillisia aineksia, puolueen johtomiehet ovat noudattaneet porvariston kanssa harjoitettavaa luokkien yhteistoiminnan politiikkaa. Imperialistisen sodan aikana (1914—1918) labourpuolueen johtomiehet olivat sosialishovinistisellä kannalla. Labouristit ovat monta kertaa muodostaneet hallituksen (vuosina 1924, 1929 ja 1945) ja ajaneet vallassa ollessaan kansanvastaista ulko- ja sisäpolitiikkaa.— 35.

¹⁵ *Britannian sosialistinen puolue (British Socialist Party)* perustettiin vuonna 1911 Manchesterissa. Sen kantajoukkona oli vuonna 1884 muodostunut Sosialidemokraattinen liitto (jonka johdossa olivat Hyndman, Harry Quelch, Tom Mann y.m.), joka sittemmin muutti nimensä Sosialidemokraattiseksi puolueeksi. Britannian sosialistinen puolue harjoitti propagandaa ja agitaatiota marxilaisessa hengessä, se „ei ollut opportunistinen, vaan liberaaleista todella riippumaton” puolue (*Lenin*). Puolueen jäsenmäärän vähälukuisuus sekä puolueen irtautuneisuus joukoista aiheuttivat sen, että puolue oli luonteeltaan hieman sulkeutunut.

Imperialistisen maailmansodan kaudella (vuosina 1914—1918) puolueessa oli havaittavissa kaksi virtausta: toinen — avoimesti sosialishovinistinen virtaus, jonka johdossa oli Hyndman, ja toinen — internationalistinen virtaus, jonka johdossa olivat A. Inkpen, F. Rothstein y.m. Vuoden 1916 huhtikuussa tapahtui puolueessa hajaannus. Hyndman kannattajineen jäi vähemmistöksi, ja he erosivat puolueesta. Siitä lähtien Britannian sosialistisen puolueen johtoon tulivat internationalistiset ainekset, jotka kävivät taistelua imperialistista sotaa vastaan. Britannian sosialistinen puolue oli vuonna 1920 perustetun Iso-Britannian Kommunistisen puolueen luomisen alkuunpanija, ja suurin osa sen järjestöistä liittyi kommunistiseen puolueeseen.— 35.

- ¹⁶ *Englannin riippumaton työväenpuolue* (Independent Labour Party) perustettiin vuonna 1893. Puolueen johdossa olivat Keir Hardie, R. MacDonald y.m. Riippumaton työväenpuolue, joka vaati itsensä pitämistä porvarillisista puolueista poliittisesti riippumattomana, oli itse asiassa „riippumaton sosialismista, mutta riippuvainen liberalismista” (*Lenin*). Imperialistisen maailmansodan kaudella (vuosina 1914—1918) Riippumaton työväenpuolue esitti ensin manifestin sotaa vastaan (elokuun 13 p:nä (uutta lukua) vuonna 1914). Sitten, helmikuussa 1915, Entente-maiden sosialistien Lontoon konferenssissa, riippumattomat kannattivat konferenssin hyväksymää sosialishovinistista päätöslauselmaa. Siitä lähtien riippumattomien johtohenkilöt olivat sosialishovinistisella kannalla verhoten sitä pasifistisilla fraaseilla. Kominternin perustamisen jälkeen, vuonna 1919, Riippumattoman työväenpuolueen johtohenkilöt tekivät puolueen vasemmistolaisuuden jäsenjoukkojen painostuksesta päätöksen II Internationalesta eroamisesta. Vuonna 1921 riippumattomat liittyivät niin sanottuun 2½ Internationaleen ja sen hajottua liittyivät uudelleen II Internationaleen. Vuonna 1921 Englannin Riippumattomasta työväenpuolueesta erosi sen vasen siipi ja liittyi Iso-Britannian Kommunistiseen puolueeseen.— 35.
- ¹⁷ „*Labour Leader*” („Työväenjohtaja”)— vuonna 1890 perustettu viikkolehti; sittemmin siitä tuli Englannin Riippumattoman työväenpuolueen äänenkannattaja. Vuodesta 1922 lähtien lehti alkoi ilmestyä nimellä „*New Leader*” („Uusi Johtaja”); vuodesta 1946— „*Socialist Leader*” („Sosialistijohtaja”).— 35.
- ¹⁸ „*Promyshlennost i Torgovlja*” („Teollisuus ja Kauppa”)— aikakausjulkaisu, Teollisuus- ja kauppa-alan edustajain yhdistysten neuvoston äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa vuoden 1908 tammikuusta vuoden 1917 joulukuuhun. Lehti edusti kauppa- ja teollisuuspiirien suurporvariston etuja.— 39.
- ¹⁹ *F. D.* — *F. Dan* — eräs menshevikki-likvidaattoerien johtohenkilöitä.— 43.
- ²⁰ „*Lutsh*” („Säde”)— menshevikki-likvidaattoerien legaalinen jokapäiväinen lehti; julkaistiin Pietarissa syyskuusta 1912 heinäkuuhun 1913; lehti pysyi pystyssä „porvaristoon kuuluvien rikkaiden ystävien varoilla” (*Lenin*). „*Lutshin*” asemesta alkoi vuoden 1913 heinäkuusta lähtien ilmestyä sanomalehti „*Zhivaja Zhizn*” („Elävä Elämä”), sitten „*Novaja Rabotshaja Gazeta*” („Uusi Työväenlehti”), „*Severnaja Rabotshaja Gazeta*” („Pohjoinen Työväenlehti”) ja „*Nasha Rabotshaja Gazeta*” („Työväenlehtemme”).— 43.
- ²¹ Lenin korosti jo kesällä 1912 legaalisen Moskovan työväenlehden julkaisemisen välttämättömyyttä. „Jokainen tietoinen työmies käsittää”, kirjoitti Lenin silloin, „että Pietari ilman Moskovaa on samaa kuin käsi ilman toista... Moskovan täytyy tietysti saada itselleen oma työväen päivälehti”. Samalla Lenin piti tarpeellisenä lujittaa ensin „*Pravdaa*” ja sitten vasta perustaa Moskovaan sanomalehti— „*Moskovan Pravda*”, niinkuin hän sitä nimitti kirjeessään A. M. Gorkille. Kysymystä puoluelehden julkaisemisesta Moskovassa

käsiteltiin Keskuskomitean jäsenten neuvottelukokouksessa Poronissa heinäkuun 27 (elokuun 9) pnä 1913.

Varojen keräyskampanja moskovalaisen lehden hyväksi alkoi vuoden 1912 joulukuussa, sen jälkeen kun „Pravdassa” (№ 176, marraskuun 24 pnä 1912) oli julkaistu kirje, jonka oli allekirjoittanut ryhmä Moskovan työläisiä; kirjeessä osoitettiin Moskovan työväenlehden julkaisemisen olevan tärkeää ja mahdollista ja kehoitettiin järjestämään varojen keräyksiä sen rahastamiseksi. Työläiset kannattivat kiihkeästi tätä kehotusta. Lehden ilmestyminen lykkäytyi sen julkaisemista valmistelleen bolshevikkien ryhmän vangitsemisen vuoksi. Moskovalaisen työväenlehden ensimmäinen numero ilmestyi elokuun 25 (syyskuun 7) pnä 1913 nimellä „Nash Putj” („Tiemme”).— 44.

- ²² „*Russkaja Mysl*” („Venäläinen Ajatus”)—suuntaukseltaan liberaalis-porvarillinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Moskovassa vuodesta 1880. Vuoden 1905 vallankumouksen jälkeen—kadetti puolueen oikeistosiiven äänenkannattaja. Tuolla kaudella Lenin' sanoi „*Russkaja Mysliä*” „Mustasotnialaisten Ajatukseksi”. Julkaisu lakautettiin vuoden 1918 puolivälissä.— 54.
- ²³ „*Vehi*” („Tienviitat”)—kadettien kirjoituskokoelma; ilmestyi Moskovassa keväällä 1909 ja sisälsi N. Berdjajevin, S. Bulgakovin, P. Struven, M. Herschensonin ja muiden vastavallankumouksellisen liberaalisen porvariston edustajain kirjoituksia. Venäjän intelligenssiä koskevissa kirjoituksissaan „vehiläiset” yrittivät mustata Venäjän kansan parhaimpien edustajain, muun muassa V. G. Belinskin ja N. G. Tshernyshevskin, vallankumouksellis-demokraattisia perinteitä; he herjasivat vuoden 1905 vallankumousliikettä ja kiittelivät tsaarihallitusta siitä, että tämä „pistimillään ja vankiloillaan” pelastaa porvariston „kansan raivoilta”. Kokoelma kehotti intelligenssiä palvelemaan itsevaltiutta.— 54.
- ²⁴ „*Kijevskaja Mysl*” („Kievin Ajatus”)—liberaalis-porvarillinen jokapäiväinen lehti; ilmestyi vuoden 1906 joulukuusta vuoden 1918 joulukuuhun saakka. Menshevikki-likvidaatit ottivat mitä lähemmin osaa lehden julkaisemiseen.— 56.
- ²⁵ „*Zemstshina*” („Zemstvolaisuus”)—mustasotnialainen jokapäiväinen lehti; ilmestyi Pietarissa vuoden 1909 heinäkuusta vuoden 1917 helmikuuhun asti; sitä rahoittivat tsaarihallitus ja Yhdistyneen aateliston neuvosto.— 60.
- ²⁶ „*Novoje Vremja*” („Uusi Aika”)—jokapäiväinen sanomalehti; ilmestyi Pietarissa vuodesta 1868 vuoden 1917 lokakuuhun asti. Alussa se oli maltillis-liberaalinen, mutta XIX vuosisadan 70-luvun lopulla muuttui taantumuksellisten aatelis- ja virkamiespiirien äänenkannattajaksi. Lehti ei taistellut ainoastaan vallankumouksellista, vaan myös liberaalis-porvarillista liikettä vastaan; vuodesta 1905 alkaen se oli eräs mustasotnialaisten äänenkannattajista. Lenin nimitti „*Novoje Vremjaa*” lahjottavien sanomalehtien esikuvaksi.— 60.

- ²⁷ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XXV osa, 1936, s. 544.— 61.
- ²⁸ Tarkoitetaan seuraavia puolueen päätöksiä: „Luonnos ehdoiksi, joilla Bund liittyy VSDTP:seen”, joka hyväksyttiin VSDTP:n IV (Yhdistävässä) edustajakokouksessa vuonna 1906, sekä päätöslauselma „Kansallisten järjestöjen yhdistämisestä paikkakunnilla”, joka hyväksyttiin VSDTP:n Viidennessä (yleisvenäläisessä) konferenssissa vuonna 1908 (ks. „NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1954, ss. 134—135, 203).— 69.
- ²⁹ „Nasha Zarja” („Meidän Sarastuksemme”)— menshevikki-likvidaat-
torien legaalinen kuukausijulkaisu; ilmestyi Pietarissa vuosina 1910—1914. „Nasha Zarjan” ympärille muodostui Venäjällä olleiden likvidaat-
torien keskus.— 70.
- ³⁰ „Torgovo-Promyshlennaja Gazeta” („Kauppa- ja Teollisuuslehti”)—
jokapäiväinen hallituksen äänenkannattaja; ilmestyi Pietarissa vuo-
desta 1893 vuoden 1918 syyskuuhun asti. Lehdessä julkaistiin
tilastoaineistoja ja suhdannekatsauksia teollisuuden, kaupan, maa-
talouden ja finanssiasian alalta.— 79.
- ³¹ Lenin tarkoittaa VSDTP:n Viidennen (yleisvenäläisen) konferenssin päätöksiä. Konferenssi pidettiin Pariisissa joulukuun 21—27 p:nä 1908 (tammikuun 3—9 p:nä 1909). Läsä oli 16 päätösvaltaista edustajaa: 5 bolshevikkia, 3 menshevikkia, 5 puolalaista sosialidemokraattia ja 3 bundilaista. VSDTP:n Keskuskomitean edustajana oli V. I. Lenin. Hän piti konferenssissa selostuksen „Nykyisestä ajankohdasta ja puolueen tehtävistä” sekä käytti puheenvuoroja sosialidemokraattisesta duumaryhmästä, organisaatio- ja muista kysymyksistä. Bolshevikit kävivät konferenssissa taistelua kahta puolueesta ilmennyttä opportunistin lajia vastaan— likvidaatto-
ruutta ja otzovismia vastaan. Leninin ehdotuksen mukaisesti konfe-
renssi tuomitsi likvidaattoisuuden ja kehotti kaikkia puoluejärjestöjä
käymään päättäväistä taistelua puolueen likvidoinnin yrityksiä
vastaan. Konferenssi hyväksyi kaikkia kysymyksistä bolshevistiset
päätökset.— 92.
- ³² Lenin tarkoittaa VSDTP:n Kuudennen („Prahan”) Yleisvenäläisen konferenssin päätöksiä. Konferenssi pidettiin tammikuun 5—17 (18—30) p:nä 1912. Siinä oli edustettuna yli 20 puoluejärjestöä. Sen tähden konferenssilla oli muodollisesti sama merkitys kuin puolueen edustajakokouksella. Konferenssia johti V. I. Lenin; hän teki selostuksia ja kirjoitti päätöslauselmaehdotukset konferenssin päiväjär-
jestyksen tärkeimmistä kysymyksistä.
Konferenssin päätöksellä menshevikki-likvidaat-
torit erotettiin puolueesta ja tehtiin ainaaksi loppu bolshevikkien ja menshevikkien
muodollisesta samaan puolueeseen kuulumisesta.
Prahan konferenssi muodosti bolshevikkien itsenäisen puolueen.
Konferenssi valitsi Keskuskomitean, johon tulivat V. I. Lenin,
G. K. Ordzhonikidze, S. S. Spandarjan ja muita. Keskuskomitean

istunnossa kooptoitii KK:n jäseneksi poissaolevana J. V. Stalin, joka oli siihen aikaan karkotettuna; myöhemmin kooptoitii J. M. Sverdlov. Siltä varalta, että KK:n jäsenet mahdollisesti vangittaisiin, valittiin KK:n varajäseniksi myöhäisempää kooptaatiota silmälläpitäen M. I. Kalinin, S. G. Shaumjan, J. D. Stasova ja A. S. Bubnov. Puoluetyötä johtamaan Venäjällä muodostettiin KK:n Venäjän byroo, johon tulivat valituiksi G. K. Ordzhonikidze, J. V. Stalin ja S. S. Špandarjan. KK:n Venäjän byroon toimintaa ohjasi V. I. Lenin.— 92.

- ³³ Lenin tarkoittaa VSDTP:n Keskuskomitean ja puoluetyöntekijäin neuvottelukokouksen päätöksiä; konspiraatiotyöstä neuvottelukokousta nimitettiin „helmikuun” konferenssiksi ja se pidettiin Krakovassa 26 joulukuuta 1912—1 tammikuuta 1913 (tammikuun 8—14 pnä 1913). Neuvottelukokoukseen otti osaa 14 henkeä, m.m. Keskuskomitean jäsenet ja IV Valtakunnanduuman bolshevikki-edustajat: V. I. Lenin, J. V. Stalin, G. I. Petrovski, A. J. Badajev, N. P. Šagov sekä N. K. Krupskaja, A. A. Trojanovski, J. F. Rozmirovitsh y.m.

Neuvottelukokouksessa käsiteltiin seuraavat kysymykset: 1) Paikallisjärjestöjen ja Keskuskomitean toimintaselostukset; 2) Vallankumouksellinen nousu, lakot ja puolueen tehtävät; 3) Illegaalisen järjestön rakentaminen; 4) Sosialidemokraattinen duumaryhmä; 5) Puoluelehdistö; 6) Vakuutuskampanja; 7) Suhtautuminen likvidaattoruuteen ja kysymys yhtenäisyydestä; 8) „Kansallisista” sosialidemokraattisista järjestöistä.

Neuvottelukokouksen puheenjohtajana toimi Lenin; hän puhui useista kysymyksistä, kirjoitti päätöslauselmat ja tiedonannon neuvottelukokouksesta. Gorkille lähettämässään kirjeessä Lenin mainitsi, että neuvottelukokous „onnistui erittäin hyvin ja sillä on oleva merkityksensä”.— 92.

- ³⁴ „Toimintaohjelman luonnoksen Lätinmaan sosialidemokratian IV edustajakokoukselle” Lenin kirjoitti toukokuussa 1913 latvialaisille bolshevikeille siinä yhteydessä, kun oli käynnissä valmistautuminen Lätinmaan sosialidemokratian IV edustajakokoukseen. Niihin aikoihin latvialaisten sosialidemokraattien keskuudessa kärjistyi taistelu bolshevikkien ja menshevikkien välillä; menshevikki-likvidaattorit ja sovittelijat olivat vuoteen 1913 mennessä anastaneet haltuunsa kaikki keskuselimet. Bolshevistisellä kannalla oleviin työläisiin nojautuneet latvialaiset bolshevikit muodostivat oman ryhmänsä. Lenin auttoi heitä taistelussa likvidaattorijohtoa vastaan.

Latvialaisten bolshevikkien johtajat, jotka olivat luoneet ulkomailla oman keskuksensa — „Ulkomaisten ryhmien byroon”, julkaisivat Leninin laatiman toimintaohjelman marraskuussa 1913 „Bulletiininsa” („Biletens”) 8. numerosta otettuna erillisenä vedoksena otsakkeella „Toimintaohjelmamme Lätinmaan sosialidemokratian IV kongressille”. „Toimintaohjelman luonnos” julkaistiin toistamiseen „Bulletiin” 9—10 numerossa. „Bulletiin” toimitukseen kuuluneiden sovittelija-ainesten vaikutuksesta toimitus jätti pois Leninin laatimaa tekstiä julkaistessaan kansallisuuskysymystä koskevan osan ja osittain supisteli ja muutteli muitakin osia.

Leninin Teosten neljännessä samoin kuin kolmannessakin painoksessa „Toimintaohjelman luonnos” on julkaistu täydellisenä Leninin venäjänkielisestä käsikirjoituksesta, joka on säilynyt.— 93.

- ³⁵ An — Kaukasian menshevikkien johtomiehen N. N. Jordanian salanimi.— 93.
- ³⁶ „Vperjod” („Eteenpäin”) — puoluevastainen ryhmä, johon kuului otzovisteja, ultimatisteja, jumalanrakentajia, empiriomonisteja (Machin ja Avenariuksen taantumuksellisen idealistisen filosofian kannattajia); se muodostui ulkomailla joulukuussa 1909 A. Bogdanovin ja G. Aleksinkin johdolla; sillä oli muutamia vähäisiä, etupäässä sivistyneistöä käsittäviä kerhoja Pariisissa, Genevessä ja Tiflisissä. „Vperjod” ryhmän katsomukset olivat Leninin sanonnan mukaan „irvikuva bolshevismista”. Saamatta kannatusta työläisten keskuudessa „Vperjod” ryhmä tosiasiallisesti hajosi vuonna 1913.— 97.
- ³⁷ Kysymys on kansallisuusohjelmasta, joka hyväksyttiin Itävallan sosialidemokraattisen puolueen Brünnin (Brnon) edustajakokouksessa syyskuussa 1899.— 101.
- ³⁸ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, suomenk. painos, s. 16.— 105.
- ³⁹ Artikkelin otsikon „Kadetti Maklakovin puheen johdosta” on antanut NKP:n KK:n marxism-leninism-instituutti.— 116.
- ⁴⁰ „Russkije Vedomosti” („Venäläiset Sanomat”) — jokapäiväinen lehti; ilmestyi Moskovassa vuodesta 1863 Moskovan yliopiston liberaalisten professorien ja zemstvotoimihenkilöiden julkaisemana; ilmensi liberaalisten tilanherrojen ja porvariston etuja. Vuodesta 1905 lähtien — oikeistokadettien äänenkannattaja; lehti lakkautettiin kohta vuoden 1917 Lokakuun sosialistisen vallankumouksen jälkeen.— 119.
- ⁴¹ Puheluonnoksen „Kansanvalistusministeriön politiikkaa koskevista kysymyksistä” Lenin valmisti bolshevikkiedustajan duumapuheeksi. Tämän puheen piti edustaja A. J. Badajev kesäkuun 4 (17) p:nä 1913, jolloin Duumassa käsiteltiin budjettivaliokunnan selostusta kansanvalistusministeriön menoarviosta vuodeksi 1913. Badajev luki suurimman osan Leninin valmistamasta puheesta miltei sanan-tarkasti, mutta hänen puheensa keskeytettiin. Badajevilta kiellettiin puheoikeus seuraavan lauseen vuoksi: „Eikö tämä hallitus ole ansainnut sitä, että kansa ajaa sen tiehensä?” — 121.
- ⁴² Kysymys on VSDTP:n IV (Yhdistävässä) edustajakokouksessa hyväksytystä menshevistisestä maiden kunnallistamisohjelmasta. V. I. Lenin on arvostellut tätä agraariohjelmaa teoksissaan „Selostus VSDTP:n yhdistävästä edustajakokouksesta” ja „Sosialidemokratian agraariohjelma Venäjän ensimmäisessä vallankumouksessa vuosina 1905—1907” (ks. Teokset, 10. osa, ss. 324—344 ja 13. osa, ss. 242—349).— 138.

- ⁴³ Lenin siteeraa likvidaattoruuden ja otzovismin tuomitsemista koskevaa päätöstä, jonka VSDTP:n Keskuskomitean tammikuun täysistunto hyväksyi vuonna 1910 kysymyksestä: „Asiaintila puolueessa” (ks. „NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1954, s. 236).— 140.
- ⁴⁴ „*Vozrozhdenije*” („Uudelleensyntyminen”) — menshevikki-likvidaattorien legaalinen aikakauslehti; ilmestyi Moskovassa vuoden 1908 joulukuusta vuoden 1910 heinäkuuhun saakka.— 143.
- ⁴⁵ „*Neviski Golos*” („Nevan Ääni”) — menshevikki-likvidaattorien legaalinen sanomalehti; ilmestyi Pietarissa toukokuusta elokuuhun 1912.— 143.
- ⁴⁶ Lenin tarkoittaa vuoden 1905 joulukuun 11 (24) päivän lakia „lakiasäättävän” Valtakunnanduuman koollekutsumisesta; tsaarihallitus julkaisi tuon lain Moskovaa aseellisen kapinan ollessa kuumimmillaan. Vuoden 1905 joulukuun 11 päivän lain mukaan valittu ensimmäinen Duuma oli kadettilainen.— 148.
- ⁴⁷ Lenin nimittää „*sablerilaisiksi papeiksi*” niitä pappeja, joita Synodin yliprokuraattorin, taantumusmies Sablerin määräyksestä vedettiin aktiivisesti mukaan IV Valtakunnanduuman vaaleihin tsaarihallitukselle sopivien edustajain valitsemisen turvaamiseksi.— 148.
- ⁴⁸ L. S. (L. Sedov) — menshevikki-likvidaattorin B. A. Ginsburgin salanimi.— 153.
- ⁴⁹ Lenin tarkoittaa kahta M. S. Olminskin (Vitimskin) artikkelia, jotka julkaistiin „Pravdan” 106. ja 123. numerossa toukokuun 10 ja 30 p:nä 1913 otsikoilla: „Kuka kenen mukana?” ja „Pradva”.— 157.
- ⁵⁰ Kirjeensä „*Vielä hra Bogdanovista ja „Vperjod” ryhmästä*” Lenin kirjoitti sen johdosta, kun „Pravdan” 120. numerossa toukokuun 26 päivänä vuonna 1913 julkaistiin A. Bogdanovin kirje toimitukselle. Bogdanov yritti siinä kumota Leninin osoittaman tosiasian, että duumatoiminnan ja muiden legaalisten toimintamahdollisuuksien hyväksikäyttämisen kieltäminen liittyy „*vperjodilaisuuteen*” (ks. tätä osaa, s. 141). Bogdanovin kirjeeseen liitetyissä jälkisanoina, joita vastaan Lenin protestoi jyrkästi, toimitus huomautti, että Bogdanovin lausunto julkaistaan „*puolueettomuuden noudattamisen vuoksi*”.
- Vastaukseksi tuohon toimituksen lisäykseen Lenin lähetti „Pravdalle” yhtä aikaa sekä tämän kirjeensä „*Vielä hra Bogdanovista ja „Vperjod” ryhmästä*” että kirjoituksen (jota silloin ei julkaistu eikä ole tähän mennessä löydetty); kirjoitus oli tähdätty Bogdanovin harjoittamaa puolueen historian väärentämistä vastaan. Lenin varoitti moneen kertaan „Pravdan” toimitusta, ettei Bogdanovia saa pitää bolshevistisen sanomalehden työntekijänä. Leninin vaatimuksesta Bogdanov erotettiin „Pravdan” avustajain joukosta sen

jälkeen, kun tämä oli kirjoittanut artikkelinsa „Ideologia”, jossa avoimesti propagottiin machilaisia katsomuksia.— 160.

- ⁵¹ *Domov* — M. N. Pokrovskin salanimi.— 161.
- ⁵² *Volski, Stanislav* — A. V. Sokolovin salanimi.— 161.
- ⁵³ *Stepinski* — V. R. Menzhinskin salanimi.— 161.
- ⁵⁴ Kysymys on aikakausjulkaisusta „Der Čechoslavische Sozialdemokrat” („Tshekkoslovakilainen Sosialidemokraatti”).— 163.
- ⁵⁵ *Preussin lokakuulaisiksi ja kadeteiksi* Lenin nimitti progressisteja, preussilaisen liberaalisen porvariston puoluetta.— 165.
- ⁵⁶ Puheluonnoksen „*Nykyisen hallituksen (yleisestä) agraaripolitiikasta*” Lenin laati bolshevikkiedustajan duumapuheeksi. Tämän puheen piti edustaja N. R. Shagov kesäkuun 9 (22) pnä 1913, jolloin Duumassa käsiteltiin budjettivaliokunnan selostusta valtionmaiden departementin menoarviosta. Puheen lukemisen aikana kuului oikeistolaisten edustajain välihuutoja ja Duuman puhemies varoitti puhujaa useita kertoja, että hän epää tältä puheoikeuden sen säädöksen rikkomisen vuoksi, joka kieltää puheiden lukemisen. Shagovin oli pakko jättää Leninin valmistamasta puheen luonnoksesta pois useita kohtia; luetuksi tuli vain noin puolet tekstistä.— 167.
- ⁵⁷ Kysymys on slavofiilien mielenosoituksista, joita taantumukselliset nationalistiset ainekset panivat toimeen Pietarissa maaliskuun 17, 18 ja 24 pnä (maaliskuun 30, 31 ja huhtikuun 6 pnä) vuonna 1913 sen johdosta, että serbialais-bulgarialaiset joukot olivat saaneet voittoja turkkilaisista ensimmäisessä Balkanin sodassa. Taantumukselliset ainekset yrittivät käyttää Balkanin kansojen kansallista vapaustaistelua Venäjän tsarismiin Lähi-Idässä harjoittaman suurvaltalaisen rosvopolitiikan etujen hyväksi.— 209.
- ⁵⁸ *Belgian yleislakko* oli huhtikuun 14—24 pnä (uutta lukua) vuonna 1913. Belgian proletariaatti vaati perustuslakireformia — yleistä, yhtäläistä äänioikeutta. Lakkoon otti osaa 400—500 tuhatta työläistä toista miljoonaa käsittävästä työläisten yleismäärästä. „Pravdassa” valaistiin järjestelmällisesti lakon kulkua ja julkaistiin tietoja venäläisten työläisten lahjoituksista lakkolaisten hyväksi.— 210.
- ⁵⁹ Lenin tarkoittaa Lenan kultakaivoksilla vuonna 1912 tapahtuneiden ampumisten ensimmäistä vuosipäivää, jonka merkeissä Pietarin työläiset julistivat yhden päivän lakon, johon otti osaa yli 85.000 työläistä.— 213.
- ⁶⁰ *Organisaatiokomitea* — menshevikkien johtava keskus; se muodostettiin likvidaattorien elokuun konferenssissa vuonna 1912; toimi vuoden 1917 elokuussa suoritettuihin menshevikkipuolueen Keskuskomitean vaaleihin saakka.— 218.

- ⁶¹ *Pietarin metallityöläisten ammattiliiton hallinnon vaalit* suoritettiin huhtikuun 21 (toukokuun 4) pnä 1913. Metallityöläisten kokouksessa oli läsnä lähes 800 henkeä — yli 400 ei mahtunut huoneistoon. Bolševikit esittivät hallinnon jäsen ehdokkaiden listan, joka oli julkaistu „Pravdan” 91. numerossa ja jaettu ennakolta kokouksen osanottajille. Vaikka likvidaattorit vaatimalla vaativat, että täytyy valita „suuntaeroon katsomatta”, niin valtava enemmistö kokouksen osanottajista äänesti „Pravdan” ehdokaslistaa. 14:stä hallinnon jäsenestä valittiin 10 „Pravdan” ehdokaslistalta.— 219.
- ⁶² „*Diskussionnyi Listok*” („Väittelylehtinen”) — VSDTP:n Pää-äänenkannattajan „Sotsial-Demokratin” liite; ilmestyi VSDTP:n Keskuskomitean tammikuun (1910) täysistunnon päätöksen nojalla Pariisissa vuoden 1910 maaliskuusta vuoden 1911 huhtikuuhun asti. Ilmestyi 3 numeroa.
„*Diskussionnyi Listokin*” 2. numerossa toukokuun 25 (kesäkuun 7) pnä 1910 julkaistiin loppuosa V. I. Leninin kirjoituksesta „Publistin kirjoituksia” (ks. Teokset, 16. osa, ss. 202—254).— 219.
- ⁶³ „*Der Kampf*” („Taistelu”) — kuukausijulkaisu, Itävallan sosialidemokratian äänenkannattaja, jolla oli opportunistinen, keskustalainen asenne ja joka vasemmistolaisilla fraaseilla peitteli proletariisen vallankumouksen asian peittämistä ja vastavallankumouksellisen porvariston pokkuroimista; sitä julkaistiin Wienissä vuodesta 1907 vuoteen 1938.— 219.
- ⁶⁴ *Uusmalthusilaisuus* — eräs malthusilaisuuden, englantilaisen porvarillisen taloustieteilijän Malthusin (1766—1834) taantumuksellisen opin muunnos. Malthus väitti, että on olemassa „iakuinen”, yhteiskuntajärjestelmän erikoisuuksista riippumaton väestölaki, jonka mukaan väestö lisääntyy muka nopeammin kuin toimeentulon välineet. Vieroittaakseen työläiset vallankumoustaistelusta malthusilaiset propagoivat sellaista valheellista ajatusta, että yhteiskunnalliset onnettomuudet voidaan poistaa supistamalla keinotekoisesti väestön kasvua.
Marxismien-leninismien klassikot paljastivat malthusilaisuuden tieteenvastaisen luonteen ja taantumuksellisen olemuksen todistamalla, ettei ole olemassa mitään absoluuttista väestölakia, että kurjuuden syynä kapitalismin aikana on työtätekevien joukkojen riisto.
Nykyaikainen porvarillinen „tiede” yrittää herättää uudelleen henkiin malthusilaisuutta käyttäen sitä ideologisena taisteluseena työväenluokkaa vastaan, puolustaakseen kapitalistista järjestelmää ja imperialistisia sotia.— 224.
- ⁶⁵ „*Russkoje Slovo*” („Venäläinen Sana”) — suuntaukseltaan liberaalinen jokapäiväinen porvarilehti; ilmestyi Moskovassa vuodesta 1895 vuoden 1917 marraskuuhun saakka; vuonna 1918 se ilmestyi uudelleen joitakin kuukausia „*Nashe Slovon*” („Meidän Sanamme”) nimellä.— 224.
- ⁶⁶ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, I osa, suomenk. painos, s. 10.— 230.

67 „*Teesit kansallisuuskysymyksestä*” Lenin kirjoitti niitä esitelmiään varten, jotka hän piti kansallisuuskysymyksestä heinäkuun 9, 10, 11 ja 13 p:nä (uutta lukua) vuonna 1913 Sveitsin kaupungeissa: Zürichissä, Genevessä, Lausannessa ja Bernissä. XVII ja XXX Lenin-kokoelmassa on julkaistu esitelmän jäsenyys, jäsenyykseen tehdyt reunahuomautukset ja seikkaperäiset muistiinpanot näiden esitelmien johdosta käytetyistä puheenvuoroista. Lenin mainitsee näistä esitelmistä S. G. Shaumjanille lähettämässään kirjeessä (ks. tätä osaa, s. 499).

„*Teesit kansallisuuskysymyksestä*” käsittää käsikirjoituksena 21 liuskaa, joihin on kirjoitettu musteella vain toiselle puolen paperia. Käsikirjoituksen viimeisen liuskan toiselle puolelle Lenin on lisännyt lyijykynällä teeseihin 5 pykälää (ks. tätä osaa, s. 240), jotka hän on numeroinut kreikkalaisen aakkoston ensimmäisillä kirjaimilla.— 232.

68 „*Pahimman tyyppinen federaatio*” — näin on luonnehdittu vuonna 1912 pidetyn Prahan konferenssin päätöksissä ne kansallisten sosialidemokraattisten järjestöjen kanssa vallinneet keskinäisyydet, jotka nähtiin VSDTP:ssa vuosina 1907—1911. Vaikka Puolan ja Lietuan sekä Lätinmaan sosialidemokraattiset järjestöt ja Bund kuuluivatkin VSDTP:seen, ne todellisuudessa pysyttelivät eristäytyneinä. Niiden edustajat eivät ottaneet osaa puolueyön johtamiseen koko Venäjän mitassa; ne auttoivat joko suoraan tai välillisesti likvidattorien puoluevastaista toimintaa (siitä ks. tarkemmin Teoksista, 17. osa, ss. 444—445 ja 18. osa, ss. 400—401).— 239.

69 „*Russkaja Molva*” („Venäjän Sanomia”) — jokapäiväinen lehti, vuonna 1912 muodostuneen porvarillisen „progressisti”-puolueen äänenkannattaja. Lenin nimitti tätä puoluetta lokakuulaisten ja kadettien sekoitukseksi. Lehti ilmestyi Pietarissa vuosina 1912—1913.— 240.

70 *Narodova demokratia* (kansallisdemokratia, narodovetsit, endekit) — puolalaisen porvariston taantumuksellinen, shovinistinen puolue; muodostui vuonna 1897. Vallankumousliikkeen kasvun säikäyttämänä narodovetsit vaihtoivat alkuperäisen Puolan riippumattomuus-vaatimuksensa itsevaltiudellisen järjestelmän puitteissa toteutettavan ty pistetyn autonomian vaatimukseen. Vuosien 1905—1907 vallankumouksen kaudella narodovetseista tuli Puolan vastavallankumouksen peruspuolue, puolalaisia mustasotnialaisia, niin kuin Lenin heitä nimitti. Valtakunnanduumassa he kannattivat lokakuulaisia.

Vuonna 1919 kansallisdemokraatit muuttivat nimityksensä „Kansalliseksi kansanliitoksi” („Zwionzek ludowo-narodowy”), ja vuonna 1928 puolueen nimeksi tuli „Kansallinen puolue” („Stronnictwo narodowy”). Toisen maailmansodan jälkeen, kun kansallisdemokraattisilla aineksilla ei ollut omaa puoluetta, ne liittyivät Mikolaitshikin taantumukselliseen puolueeseen — „Puolan kansanpuolueeseen” („Polskie stronnictwo ludowe”).— 240.

- ⁷¹ Kysymys on koulutoimen jakamisesta kansallisuuksittain, mikä oli porvarillis-nationalistisen „kansallisen kulttuuriautonomian” ohjelman perusvaatimus.— 240.
- ⁷² Lenin tarkoittaa IV Valtakunnanduuman edustajain päästämistä kesälomalle ensimmäisen istutokauden päätyttyä. Duuma oli kesälomalla kesäkuun 25 päivästä lokakuun 15 päivään (heinäkuun 8—lokakuun 28) vuonna 1913.— 247.
- ⁷³ Lenin tarkoittaa „*Leipzigin Kansanlehteä*” („*Leipziger Volkszeitung*”)— Saksan sosialidemokratian vasemmistosiiven äänenkannattajaa. Lehti ilmestyi jokapäiväisenä lehtenä vuosina 1894—1933; sen toimittajina olivat monet vuodet F. Mehring ja R. Luxemburg. Vuosina 1917—1922 „*Leipziger Volkszeitung*” oli saksalaisten „riippumattomien” äänenkannattaja; vuoden 1922 jälkeen se oli oikeisto-socialidemokraattien äänenkannattaja.— 250.
- ⁷⁴ Kysymys on „*Sovremennoje Slovo*” („*Aikamme Sana*”) nimisestä kadettien jokapäiväisestä lehdestä, joka ilmestyi Pietarissa vuosina 1907—1918.— 252.
- ⁷⁵ „*Rossija*” („*Venäjä*”)— mustasotnialainen päivälehti; ilmestyi Pietarissa vuosina 1905—1914. Vuodesta 1906 lähtien se oli sisäasiain ministeriön virallinen äänenkannattaja. Lenin nimitti „*Rossija*” lehteä „lahjottavaksi poliisilehtipahaseksi”.— 255.
- ⁷⁶ Lenin tarkoittaa bolshevikkiedustajan G. I. Petrovskin puheita, jonka tämä piti Valtakunnanduuman istunnossa toukokuun 20 (kesäkuun 2) pñä 1913 sisäasiain ministeriön menoarviota käsiteltäessä. Puheen teksti oli Leninin kirjoittama. Leninin toimeksiannosta N. K. Krupskaja kirjoitti huhtikuun 18 (toukokuun 1) pñä 1913 päivätyssä Krakovasta Pietariin lähettämässään kirjeessä, että on pantava liikkeelle koko tarmo, jotta puhe tulisi luetuksi kokonaisuudessaan, koska se on tavattoman tärkeä. Puheen käsikirjoitusta ei ole löydetty.— 257.
- ⁷⁷ Lenin tarkoittaa „*Uuden Reinin Lehden*” („*Neue Rheinische Zeitung*”) kirjoitusta: „Berliinin väittelyjä vallankumouksesta” (ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, VI osa, 1930, ss. 162—164).— 262.
- ⁷⁸ „*Frankfurtin Lehti*” („*Frankfurter Zeitung*”)— saksalainen porvarillinen sanomalehti; sitä julkaistiin Frankfurt am Mainissa vuodesta 1856 vuoteen 1943.— 266.
- ⁷⁹ L. M.— L. Martov, eräs menshevikkien johtomiehistä.— 276.
- ⁸⁰ „*Sosialidemokraatti*” („*Der Sozialdemokrat*”)— sanomalehti, Saksan sosialidemokratian illegaalinen äänenkannattaja; ilmestyi vuodesta 1879 vuoteen 1890.— 291.
- ⁸¹ Lenin tarkoittaa A. Bebelin puheita: „Hyökkäilyjä puolueen peruskatsomuksia ja taktiikkaa vastaan”, jonka Bebel piti Saksan sosialidemokratian Hannoverin edustajakokouksessa (uttaa lukua lokakuun

9—14 p:nä 1899); „Puolueen taktiikka” ja „Yhteistyö porvarillisen lehdistön kanssa”, jotka hän piti Dresdenin edustajakokouksessa (uutta lukua syyskuun 13—20 p:nä 1903).— 293.

⁸² Lenin tarkoittaa Lassallen tunnettua väitettä, että suhteessa työväenluokkaan kaikki muut luokat ovat vain pelkkää taantumuksellista massaa. Tämä väite tuli hyväksytyksi Saksan Sosialistisen työväenpuolueen ohjelmaan, joka vahvistettiin Gothan edustajakokouksessa vuonna 1875.

K. Marx on arvostellut tätä vallankumousvastaista väitettä teokseensa „Gothan ohjelman arvostelua” (ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1952, ss. 16—17).— 296.

⁸³ *Ukaasin mukaiseksi maaosuudeksi* nimitettiin sitä maosuutta, joka säädettiin vuoden 1861 helmikuun 19 päivän asetuksella Venäjän arovyöhykettä varten. Samaan aikaan kun mustanmullan ja ei-mustanmullan vyöhykettä varten oli säädetty kaksi erilaista maosuusnormia henkeä kohden: ylin ja alin normi (jälkimmäinen oli 3 kertaa pienempi kuin ylin normi), arovyöhykettä varten, jossa maata oli runsaasti, oli säädetty yksi, lailla (ukaasilla) määrätty maosuusnormi.— 329.

⁸⁴ G. R. (G. Rakitin) — menshevikki-likvidaatton V. O. Cederbaumin salanimi.— 335.

⁸⁵ PPS — *Puolan sosialistinen puolue* (Polska partia socjalistyczna) — pikkuporvarillinen nationalistinen puolue, joka perustettiin vuonna 1892. Otettuaan ohjelmansa perustaksi taistelun riippumattoman Puolan puolesta PPS harjoitti separatistista, nationalistista propagandaa puolalaisten työläisten keskuudessa ja pyrki vieroittamaan heidät venäläisten työläisten kanssa käytävästä yhteisestä taistelusta itsevaltiutta ja kapitalismia vastaan. Vuonna 1906 PPS jakaantui PPS-„levitsaan” ja oikeistolaiseen, shovinistiseen, niin sanottuun „PPS:n vallankumoukselliseen ryhmään”.

VSDTP(b):n vaikutuksesta ja myös Puolan sosialidemokraattisen puolueen (Puolan ja Liettuan sosialidemokratia) sekä rivityöläisten — PPS-„levitsan” jäsenten vaikutuksesta PPS-„levitsa” vapautui vähitellen nationalismista. Ensimmäisen maailmansodan vuosina suurin osa PPS-„levitsasta” asettui internationalistiselle kannalle ja joulukuussa 1918 yhtyi Puolan ja Liettuan sosialidemokraattiseen puolueeseen; yhdistyneet puolueet muodostivat Puolan kommunistisen työväenpuolueen (niin nimitettiin Puolan kommunistista puoluetta vuoteen 1925 saakka).

Oikeisto-PPS harjoitti ensimmäisen maailmansodan aikana edelleenkin nationalistista shovinismipolitiikkaa; se järjesti puolalaisia legioonia, jotka taistelivat itävaltalais-saksalaisen imperialismin puolella.

Puolan porvarillisen valtion muodostamisen jälkeen oikeisto-PPS otti taas nimekseen PPS. Asetuttuaan hallituksen johtoon se luovutti vallan Puolan porvaristolle ja harjoitti sitten järjestelmällisesti neuvostovastaista ja kommunisminvastaista agitaatiota, kannatti Neuvostomaata vastaan tähdätyä agresiopolitiikkaa, Länsi-Ukrainan ja Länsi-Valkovenäjän valtaamisen ja siirtomaasorron

politiikkaa. Pilsudskin toimeenpaneman fasistisen vallankaappauksen (toukokuu 1926) jälkeen PPS oli muodollisesti oppositiossa, mutta todellisuudessa se oli yhteistyössä fasistien kanssa ja harjoitti edelleenkin neuvostovastaista propagandaa.

Toisen maailmansodan aikana PPS jakaantui uudelleen. Sen taantumuksellinen, shovinistinen osa, joka otti nimekseen „Wolność, równość i niepodległość” („Vapaus, tasa-arvoisuus ja riippumattomuus”) — WRN, oli yhteistoiminnassa fasistien kanssa ja osallistui puolalaisten emigranttien taantumukselliseen Lontoon „hallitukseen”. Vuonna 1942 perustetun Puolan työväenpuolueen (PPR) vaikutuksesta PPS:n toinen, vasemmistolainen osa, joka nimitti itseään „Puolan sosialistien työväenpuolueeksi” (RPPS), liittyi yhteisrintamaan taistelussa hitleriläisiä miehittäjiä vastaan, kävi taistelua Puolan vapauttamiseksi fasistisesta orjuutuksesta ja asettui kannattamaan ystävyyssiteiden aikaansaamista Puolan ja Neuvostoliiton välillä.

Vuonna 1944, sen jälkeen, kun Puolan itäosa oli vapautettu saksalaisesta miehitysvallasta ja oli muodostettu Puolan kansallisen vapautuksen komitea, Puolan sosialistien työväenpuolue otti jälleen nimekseen Puolan sosialistinen puolue ja osallistui yhdessä Puolan työväenpuolueen kanssa kansandemokraattisen Puolan rakentamiseen. Joulukuussa 1948 Puolan työväenpuolue (PPR) ja Puolan sosialistinen puolue (PPS) yhdistyivät ja muodostivat Puolan yhdistyneen työväenpuolueen (PORP).— 336.

⁸⁶ Ks. K. Marx. „Lisäarvoteorioita”, II nide, I. osa, 1936, s. 138.— 336.

⁸⁷ Pietarin metallityöläisten ammattiliiton hallinnon uusintavaalit toimitettiin elokuun 25 (syyskuun 7) p:nä 1913. Kokouksessa oli läsnä kolmisen tuhatta työläistä. Huolimatta likvidaattorien yrityksistä nostattaa läsnäolleet työläiset liiton bolshevistista hallintoa vastaan tuli valtavalla äänen enemmistöllä hyväksytyksi päätöslauselma, jossa hallinnolle lausuttiin kiitokset sen tekemästä työstä. Likvidaattorien ehdokaslista, joka pantiin äänestykseen ensimmäisenä, sai noin 150 ääntä. Bolshevikkien ehdokaslista, joka oli julkaistu „Severnaja Pravda” lehdessä, hyväksyttiin valtavalla äänen enemmistöllä.— 343.

⁸⁸ Artikkelin „Numerot puhuvat” julkaistiin „Nash Putj” lehdessä seuraavien toimituksen huomautuksin: „Toimitus esittää kirjoittajalle anteeksipyyntönsä sen johdosta, että se on tehnyt artikkelissa välttämättömiä poistoja ja muutoksia”. Ei ole saatu selville, nimenomaan mitä muutoksia kirjoitukseen on tehty, sillä Leninin käsikirjoitusta ei ole löydetty.— 351.

⁸⁹ „Justice” („Oikeus”) — viikkolehti, perustettu Lontoossa vuonna 1884 Englannin sosialidemokraattisen liiton pää-äänenkannattajaksi; vuodesta 1911 siitä tuli Britannian sosialistisen puolueen äänenkannattaja. Puolueen kahtiajakautumisen jälkeen v. 1916 „Justice” lehdestä tuli sosialishovinistisella kannalla olleen vähemmistön äänenkannattaja; ilmestyi vuoteen 1925 saakka.

Vuosina 1902—1903 „Justicen” kirjapainossa painatettiin leniniläistä „Iskraa”.— 363.

⁹⁰ Vuoden 1906 maaliskuun 4 (17) päivän laki — yhdistyksiä, liittoja ja kokousten pitämistä koskevat väliaikaiset säännöt — salli yhdistysten, liittojen j.n.e. järjestämisen, mutta asetti samalla joukon esteitä, jotka tosiasiallisesti tekivät lain olemattomaksi. Laki myönsi sisäasiain ministerille oikeuden ei vain lakkauttaa oman harkintansa mukaan yhdistyksiä ja liittoja, vaan myös kieltää uusien liittojen rekisteröimisen.

Vuoden 1905 joulukuun 2 (15) päivän laiksi nimitettiin väliaikaisia sääntöjä, joiden mukaan lakkoihin osallistumista pidettiin rikoslain mukaan rangaistavana rikoksena.— 380.

⁹¹ „Jeniseiskaja Mysl” („Jeniseiskin Ajatus”) — suuntaukseltaan liberaalis-porvarillinen jokapäiväinen maaseutulehti; ilmestyi Krasnojarskissa vuosina 1912—1915.— 385.

⁹² „Grazhdanin” („Kansalainen”) — taantumuksellinen lehti, ilmestyi Pietarissa vuosina 1872—1914. XIX vuosisadan 80-luvulta lähtien se oli äärimmäisten monarkistien äänenkannattaja. Lehti pysyi pysyissä pääasiallisesti tsarivaltion myöntämien apurahojen turvin. Vuodesta 1906 lähtien se ilmestyi viikkojulkaisuna.— 387.

⁹³ Lenin esittää tsarismien evoluutiosta stolypinilaisella taantumuskaudella sen luonnekuvan, joka on annettu vuonna 1908 pidetyllä VSDTP:n Viidennen (yleisvenäläisen) konferenssin päätöslauselmassa (ks. „NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1954, s. 195).— 397.

⁹⁴ Ranskan sosialistisen puolueen Brestin (X) edustajakokous pidettiin Brestissä (Ranskassa) maaliskuun 23—25 p:nä (uutta lukua) vuonna 1913.— 401.

⁹⁵ Lenin tarkoittaa teollisuus- ja kauppalaitosten palveluskuntalaisten 4. edustajakokousta, joka pidettiin Moskovassa kesäkuun 29 — heinäkuun 3 (heinäkuun 12—16) p:nä vuonna 1913. Edustajakokouksessa oli läsnä 378 edustajaa. Bolshevikkien kannalla oli miltei puolet koko edustajain määrästä, ja he veivät mukanaan myös edustajakokouksen vasemmistonarodnikkilaisen osan muodostaen sen kanssa enemmistön. Likvidaattoreilla oli mitättömän pieni edustusto. Edustajakokouksen työtä valaistiin perusteellisesti „Pravdan” palstoilla. Edustajakokous hajotettiin sisäasiain ministerin määräyksestä.— 405.

⁹⁶ Lenin siteeraa erinäisin muutoksin N. A. Nekrasovin runoa „Neljäkymmentäluvun mies”:

Mutt toisinaan hän kiertelee
pulmat pelottavat, tärkeät.

(Ks. N. A. Nekrasov. Valitut teokset, 1947, s. 144).— 408.

⁹⁷ VSDTP:n Keskuskomitean ja puolueyöntekijäin neuvottelukokous (jota konspiratiivisia näkökohtia silmällä pitäen nimitettiin „kesälliseksi” eli „elokuun” neuvottelukokoukseksi) pidettiin syyskuun 23—lokakuun 1 pnä (lokakuun 6—14 pnä) vuonna 1913 Poroninin kylässä (lähellä Krakovaa), jossa V. I. Lenin asui kesäkuukausina.

Neuvottelukokouksessa olivat edustettuina seuraavat järjestöt: Keskuskomitea, Pää-äänenkannattajan toimitus, „Prosveshtshenije” julkaisu, Valtakunnanduuman sosialidemokraattinen edustajaryhmä, Pietarin, Moskovan, Harkovin, Jekaterinoslavin, Kostroman, Kievin ja Uralin järjestöt. Puolan sosialidemokraattien edustajat olivat läsnä neuvottelevalla äänioikeudella. Kaikkiaan neuvottelukokoukseen osallistui 22 henkilöä: V. I. Lenin, A. A. Trojanovski, N. K. Krupskaja, A. J. Badajev, I. F. Armand, M. K. Muranov, J. F. Rozmirovitsh, G. I. Petrovski, N. R. Shagov, F. N. Samoilov, J. A. Balashov, J. S. Ganetski, G. Kamenski y.m.

Neuvottelukokous käsiteli seuraavat asiat: 1) Paikallisjärjestöjen selostukset, selostus puolalaisten sosialidemokraattien työstä ja Keskuskomitean toimintaselostus; 2) Kansallisuuskysymys; 3) Sosialidemokraattien duumatoiminnasta; 4) Sosialidemokraattisen duumaryhmän tilasta; 5) Organisaatiokysymys ja kysymys puolueen edustajakokouksesta; 6) Lakkoliikkeestä; 7) Työstä legaalisisissa yhdistyksissä; 8) Narodnikeista; 9) Puoluelehdistöstä; 10) Edessä olevasta kansainvälisestä Wienin sosialistikongressista. Kaksi ensimmäistä päivää käytettiin Duuman edustajain erilliseen neuvottelukokoukseen, jossa käsiteltiin Valtakunnanduudessa suoritettavan käytännöllisen työn kysymyksiä.

Neuvottelukokousta johti Lenin. Alussa hän piti avajaispuheen, sitten esitti Keskuskomitean toimintaselostuksen, piti alustuksen kansallisuuskysymyksestä sekä Wienin kansainvälisestä sosialistikongressista; sitä paitsi Lenin käytti puheenvuoroja miltei kaikista päiväjärjestyksessä olleista asioista, teki ehdotuksiaan, laati ja toimitti päätöslauselmaehdotuksia.

Paikallisjärjestöjen selostuksissa todettiin työväenliikkeessä tapahtuvan jatkuvaa nousua. Neuvottelukokous oli sitä mieltä, että on välttämätöntä liittää yhteen puolue työ koko Venäjällä, jotta voidaan johtaa työväenluokan esiintymisiä koko maan mitassa.

Keskuskomitean toimintaselostuksessa Lenin teki yhteenvedon KK:n työstä vuonna 1912 pidetystä VSDTP:n Prahnan konferenssista lähtien. Alustaessaan kysymystä edessä olevasta Wienin kansainvälisestä sosialistikongressista, joka oli määrä pitää vuonna 1914, Lenin ehdotti, että kongressiin lähetettäisiin mahdollisimman lukuisa joukko sekä illegaalisten että legaalisten järjestöjen edustajia, sillä samaan aikaan kongressin kanssa aiottiin pitää myös puolueen edustajakokous. Neuvottelukokouksen lopussa Lenin piti lopettajaispuheen.

Poroninin neuvottelukokouksen pöytäkirjoja ei ole löydetty. Sen päätöslauselmat julkaistiin erillisenä kirjasena — „Tiedonanto VSDTP:n Keskuskomitean ja puolueyöntekijäin vuoden 1913 kesällisestä neuvottelukokouksesta ja neuvottelukokouksen päätöslauselmat”, joka ilmestyi ulkomailla Keskuskomitean julkaisemana. Konspiratiivisista syistä eräitä päätöslausemia ei julkaistu kokonaan: lakkoliikettä koskevasta päätöslauselmasta jätettiin pois

6. pykälä ja puoluelehdistöä koskevasta päätöslauselmasta pykälät 1—5. Päätöslauselmien täydellinen teksti julkaistiin illegaalisesti hektografilla monistetussa painoksessa.— 413.
- ⁹⁸ Puolueen edustajakokous oli aiottu kutsua koolle samaan aikaan kansainvälisen sosialistikongressin kanssa, mikä helpotti edustajakokouksen koollekkutsumiseen liittyneen valmistelutyön salassa pitämistä. Edustajakokouksen valmistelutyö pääsi voimaperäisemmin vauhtiin keväällä ja kesällä 1914. Sodan alkamisen takia edustajakokous jäi pitämättä.— 417.
- ⁹⁹ Kysymys on julkisesta bolshevistisesta päivälehdestä „Nash Putj” („Tiemme”), jota julkaistiin Moskovassa elokuun 25—syyskuun 12 pnä (syyskuun 7—25 pnä) vuonna 1913. Lehti perustettiin Leninin ohjeiden mukaisesti ja hän osallistui lehden johtamiseen. Lenin lähetti kirjoituksiaan samanaikaisesti „Pravdalle” ja „Nash Putj” lehdelle. „Nash Putj” lehden avustajina olivat J. V. Stalin, A. M. Gorki, IV Duuman bolshevikiedustajat, Demjan Bednyi, M. S. Olminski, I. I. Skvortsov-Stepanov y.m. Lehti oli hyvin pidetty työläisten keskuudessa ja sai näiltä poikkeuksellisen suurta kannatusta. 395 työläisryhmää tuki lehteä keräämillään varoilla; sen painosmäärä nousi 17—20 tuhanteen.
- „Nash Putj” oli yhtämittaisten poliisivainojen kohteena ja se lakkautettiin; kaikkiaan ilmestyi 16 numeroa. „Nash Putj” lehden lakkauttamiseen Moskovon työläiset vastasivat joukkoluontoisilla protestilakoilla työväenlehdistön vainoamista vastaan. Lehden uudestaan julkaiseminen epäonnistui.— 419.
- ¹⁰⁰ Tarkoitetaan ensi sijassa legaalista bolshevististä „Priboi” kirjakustantamaa, joka muodostettiin Pietarissa vuoden 1913 alussa. „Priboi” kustannusliike julkaisi kirjoja ja pikkukirjasia erilaisista työväenliikkeen kysymyksistä; huomattava sijansa niiden joukossa oli työväenvakuutusta koskevilla kysymyksillä. Joulukuussa 1913 julkaistiin taskukalenteri „Työmiehen Opas vuodeksi 1914”, joka sisälsi V. I. Leninin kirjoituksen „Lakot Venäjällä”, ja vuonna 1914 ilmestyi kirjoituskokoelma „Marxilaisuus ja likvidaattoruus” sekä muuta marxilaista kirjallisuutta. Ensimmäisen maailmansodan alussa „Priboi” kustannusliikkeen oli pakko lakkauttaa toimintansa työväenlehdistön vainoamisen voimistumisen vuoksi ja se pääsi jatkamaan kustannustoimintaansa vasta vuoden 1917 helmikuun vallankumouksen jälkeen.— 419.
- ¹⁰¹ VSDTP:n Pää-äänenkannattajaa — „Sotsial-Demokrat” („Sosialidemokraatti”) lehteä julkaistiin illegaalisesti vuoden 1908 helmikuusta lähtien. Ensimmäinen numero ilmestyi Venäjällä. Lehden toimituksen ja kirjapainon ilmitulon jälkeen lehteä alettiin julkaista ulkomailla: ensin Pariisissa, sitten Genevessä. Lehteä ilmestyi 58 numeroa.
- VSDTP:n Keskuskomitean päätöksen mukaisesti Pää-äänenkannattajan toimitus muodostettiin bolshevikkien, menshevikkien ja Puolan sosialidemokraattien edustajista. „Sotsial-Demokratissa” julkaistiin V. I. Leninin kirjoittamia johtavia kirjoituksia. „Sotsial-Demokratin” toimituksen sisällä V. I. Lenin kävi taistelua

johdonmukaisen bolshevistisen linjan puolesta. Osa toimituskunnasta (Kamenev ja Zinovjev) suhtautui sovittelevasti likvidaattoreihin ja yritti estää leniniläisen linjan toteuttamisen. Menshevikit Martov ja Dan sabotoivat työtä Pää-äänenkannattajan toimituksessa ja samaan aikaan puolustivat avoimesti likvidaattoruutta „Golos Sotsial-Demokrata” („Sosialidemokraatin Ääni”) lehdessä. Leninin leppymätön taistelu likvidaattoreita vastaan johti siihen, että Martov ja Dan erosivat kesäkuussa 1911 „Sotsial-Demokratin” toimituksesta. Vuoden 1911 joulukuusta lähtien „Sotsial-Demokrat” lehteä toimitti V. I. Lenin.

Vuodesta 1912 lähtien lehti alkoi ilmestyä suurin väliajoin: vuosien 1912—1913 kuluessa ilmestyi kaikkiaan 6 numeroa. Imperialistisen sodan puhkeamisen jälkeen „Sotsial-Demokrat” alkoi ilmestyä säännöllisemmin. Viimeinen numero ilmestyi Genevessä tammikuun 18 (31) pnä 1917.— 420.

¹⁰² Kysymys on vuonna 1908 pidetyn VSDTP:n Viidennen (yleisvenäläisen) konferenssin „Sosialidemokraattisesta duumaryhmästä” hyväksymän päätöslauselman eräästä kohdasta (ks. „NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1954, s. 200). Tämän kohdan luonnoksen esitti Lenin, mutta konferenssi hyväksyi sen alkuperäistä sanamuotoa huonontavin muutoksin (kulttuuritarpeisiin myönnettävien menoerien puolesta äänestämisen ehdot oli päätöslauselmassa määriteltä vähemmän selkeästi kuin Leninin luonnoksessa). Poronin („kesällisen”) neuvottelukokouksen päätöslauselmassa „Sosialidemokraattien duumatoiminnasta” tämä kohta hyväksyttiin uudessa, parannetussa sanamuodossa.— 420.

¹⁰³ Kysymys on Lontoossa vuonna 1907 koolla olleen VSDTP:n V edustajakokouksen ja samaan vuonna Stuttgartissa pidetyn Kansainvälisen sosialistikongressin päätöksistä, jotka oli tähdätty sitä opportunistista periaatetta vastaan, että ammattiliittojen pitää olla „puolueettomia”.— 422

¹⁰⁴ Lenin tarkoittaa likvidaattorien vuoden 1912 elokuun konferenssin päätöstä, joka myönsi „kansallisen kulttuuriautonomian” tunnuksen soveltuvan yhteen VSDTP:n ohjelman kanssa.— 423.

¹⁰⁵ „Zavety” („Testamenti”)—suuntaukseltaan eserräläinen legaalin kirjallis-poliittinen kuukausijulkaisu, ilmestyi Pietarissa vuoden 1912 huhtikuusta vuoden 1914 heinäkuuhun saakka.— 428.

¹⁰⁶ „Julkilauseman” tekstin Lenin kirjoitti yhdessä Valtakunnanduuman bolshevikkiedustajain kanssa Keskuskomitean ja puolueyöntekijäin Poroninin („kesällisessä”) neuvottelukokouksessa.

Valtakunnanduuman toisen istuntokauden alkaessa, sosialidemokraattisen duumaryhmän ensimmäisessä istunnossa lokakuun 16 (29) pnä 1913 bolshevikkiedustajat vaativat menshevikkiedustajilta kategorisesti „kuusikon” ja „seitsikon” tasa-arvoiseksi tunnustamista. Kun bolshevikkiedustajat eivät saaneet tyydyttävää vastausta, niin he poistuivat istunnosta. Lokakuun 18 (31) pnä „Julkilausema” julkaistiin bolshevikkiedustajain allekirjoittamana

„Za Pravdu” lehdessä ja samalla vedottiin työläisiin, että nämä käsittelisivät „kuusikon” „seitsikolle” asettamaa vaatimusta ja auttaisivat työläisedustajia sosialidemokraattisen duumaryhmän yhtenäisyyden palauttamisessa.— 443.

¹⁰⁷ Lähettäessään artikkelinsa „Sosialidemokraattisen duumaryhmän sisäistä taistelua koskevaa aineistoa” „Za Pravdu” lehden toimitukselle Lenin ehdotti, että lehden sunnuntainumerossa julkaistaisiin erikoinen lisälehti, joka olisi kokonaan omistettu bolshevistisen „kuusikon” tukemiskampanjalle. Saatuaan tiedon lehden sen numeron takavarikoinnista, jossa „Aineistoa” artikkeli oli julkaistu, Lenin ehdotti toimitukselle lähettämässään kirjeessä, että artikkeli julkaistaisiin uudelleen seuraavissa numeroissa. „Aineistoa” ei kuitenkaan julkaistu uudelleen tässä lehdessä. Se painatettiin uudelleen vuonna 1914 kokoelmassa „Marxilaisuus ja likvidaat-toruus” otsakkeella „Venäjän sosialidemokraattisen työväen duuma-ryhmän muodostumisen historiaa koskevaa aineistoa” ja siihen oli liitetty luku „Työläisten lausuntoja Venäjän sosialidemokraattisen työväenryhmän muodostamisesta Valtakunnanduumassa”.— 455.

¹⁰⁸ „Zvezda” („Tähti”)— bolshevikkien legaalinen sanomalehti, „Pravdan” edeltäjä; ilmestyi Pietarissa joulukuun 16 (29) päivästä 1910 huhtikuun 22 (toukokuun 5) päivään 1912 (ensin kerran viikossa, sitten vuoden 1912 tammikuusta kaksi kertaa viikossa ja maaliskuusta lähtien kolme kertaa viikossa). Helmikuun 26 (maaliskuun 10) pnä 1912, samanaikaisesti „Zvezdan” kanssa, ilmestyi „Nevskaja Zvezdan” („Nevan Tähten”) 1. numero; tästä lehdestä tuli „Zvezdan” seuraaja sen lakkauttamisen jälkeen. „Nevskaja Zvezdan” viimeinen, 27. numero ilmestyi lokakuun 5 (18) pnä 1912. „Zvezda” lehden avustajina toimivat N. N. Baturin, K. S. Jere-mejev, V. M. Molotov, M. S. Olminski, N. G. Poletajev, J. V. Stalin sekä A. M. Gorki. Puoluemies-menshevikit (plehanovilaiset) avustivat „Zvezdaa” vuoden 1911 syksyyn saakka. Aatteellisesti lehteä johti (ulkomailta käsin) V. I. Lenin. „Zvezdassa” ja „Nevskaja Zvezdassa” julkaistiin noin 50 Leninin kirjoitusta.

Leninin ohjaama legaalinen „Zvezda” lehti oli taisteluhenkinen bolshevikkien äänenkannattaja, joka puolusti illegaalisen puolueen ohjelmaa. „Zvezda” järjesti laajalle pohjalle työläiskirjeenvaihtosaston työn ja otti vakinaiset, lujat yhteydet työläisiin. Lehden eräiden numeroiden painosmäärä nousi 50—60 tuhatteen.

Lehti joutui alituisesti hallituksen vainotoimenpiteiden kohteeksi: „Zvezdan” ja „Nevskaja Zvezdan” 96 numerosta 39 numeroa takavarikoitiin ja 10 numerosta sakotettiin. „Zvezda” valmisti edellytykset jokapäiväisen bolshevistisen „Pravda” lehden julkaisemiselle; hallitus lakkautti sen „Pravdan” 1. numeron ilmestymispäivänä.— 461.

¹⁰⁹ „Gorodskoje Delo” („Kaupunkiasiat”)— kahdesti kuukaudessa ilmestynyt kadettien julkaisu, joka käsitteli kaupunkitalouden ja -hallinnon kysymyksiä; sitä julkaistiin Pietarissa vuosina 1909—1918.— 473.

¹¹⁰ Artikkeliksi „Hajaannuksesta Venäjän sosialidemokraattisessa duumaryhmässä” on kirjoitettu vastaukseksi Venäjän sosialidemokraattisessa duumaryhmässä tapahtunutta hajaannusta käsittelevään

parjaukirjoitukseen, joka julkaistiin ilman allekirjoitusta saksalaisessa sosialidemokraattisessa „Leipziger Volkszeitung” lehdessä („Leipzigin Kansanlehdessä”) marraskuun 15 pnä (uutta lukua) vuonna 1913.

Lenin koetti tehdä kansainväliselle ja erikoisesti Saksan sosialidemokratialle selkoa todellisesta asiointilasta Venäjän työväenliikkeessä, mutta Saksan sosialidemokraattisen puolueen opportunistinen johto ei julkaissut bolshevikkien kirjoituksia pää-äänenkannattajassaan „Vorwärtsissä”. Vain „Leipziger Volkszeitungin” toimitus julkaisi Leninin k.o. kirjoituksen, mutta suuresti myöhästyneenä, selittäen viivästyksen johtuneen tilan puutteesta ja „muista syistä”.— 478.

¹¹¹ „*Volnaja Mysl*” („Vapaa Ajatus”)—eräs vasemmistonarodnikkien (eserrien) julkisen „*Zhivaja Mysl*” („Elävä Ajatus”) lehden käyttämistä nimistä; lehti ilmestyi Pietarissa vuoden 1913 elokuusta vuoden 1914 heinäkuuhun saakka; se muutti useita kertoja nimeään.— 483.

¹¹² „*Kuninkaallis-preussilaiseksi hallituksen sosialismiksi*” Marx ja Engels nimittivät politiikkaa, joka tähtäsi sovinnon tekoon Bismarckin hallituksen kanssa ja jota Lassallen jäljessä harjoitti hänen seuraajansa Schweitzer, lassallelaisten äänenkannattajan „Sosialidemokraatin” toimittaja.— 488.

¹¹³ Erimielisyydet Puolan ja Liettuan sosialidemokraattisen puolueen Päähallinnon ja Puolan sosialidemokratian vahvimman ja vallankumouksellisessa mielessä johdonmukaisimman järjestön—Varsovan järjestön välillä alkoivat ilmetä vuonna 1908, tämän puolueen VI edustajakokouksessa. Edustajakokouksessa arvosteltiin jyrkästi R. Luxemburgin, L. Tyszkan y.m. johtaman Päähallinnon menettelylinjaa, sen periaatteetonta kantaa VSDTP:n sisällä, sitä, ettei se sietänyt paikallisjärjestöjen harjoittavan arvostelua j.n.e. Edustajakokous esitti Päähallinnolle epäluottamuslauseen.

Vuonna 1912 Päähallinto ilmoitti, että Varsovan komitea hajotetaan „hajottavana” („rozlamowy”) esittäen sitä vastaan perustelemattoman epäilyksen, että se on yhteydessä ohranalaitokseen, sekä nimitti uuden Varsovan komitean omista kannattajistaan. Silloin Puolan ja Liettuan sosialidemokraattisessa puolueessa tapahtui hajaannus.

Lenin seurasi jatkuvasti Puolan sosialidemokratian sisällä käydyn taistelun kulkua. Hän ei julkaissut ainoastaan venäläisessä, vaan myös puolalaisessa puoluelehdistössä useita kirjoituksia, joissa käsitteli Puolan sosialidemokraattisessa puolueessa tapahtunutta hajaannusta, ja esiintyi julkisesti Kansainvälisessä socialistisessa toimistossa niitä hyökkäilyjä vastaan, joita Päähallinto kohdisti Varsovan järjestöön.

„Rozlamowylaiset”, jotka useissa peruskohdissa kannattivat bolshevikkien taktillista linjaa, pyrkivät lähentymään näitä myös organisatorisesti, vaikka heillä olikin erimielisyyttä kansallisuuskysymyksessä („rozlamowylaiset” olivat puolimenshevistisellä luxemburgilaisella kannalla). „Rozlamowylaiset” osallistuivat VSDTP:n

- Keskuskomitean ja puolueyöntekijäin Poroninin („kesälliseen”) neuvottelukokoukseen, joka pidettiin syyskuussa 1913. Imperialistisen maailmansodan aikana (vuosina 1914—1918) Puolan sosialidemokratian molemmat ryhmät yhtyivät jälleen yhtenäiseksi puolueeksi, jolla oli internationalistinen toimintaohjelma. Vuoden 1918 joulukuussa Puolan ja Liettuan sosialidemokraattinen puolue perusti yhdessä PPS:n „levitsan” kanssa Puolan Kommunistisen työväenpuolueen.— 493.
- ¹¹⁴ *Kansainvälinen sosialistinen toimisto* (KST)— II Internationalen toimeenpaneva elin; se muodostettiin vuonna 1900 pidetyn Pariisin kongressin päätöksen mukaisesti.— 494.
- ¹¹⁵ Lenin tarkoittaa F. Engelsin mielipiteitä, jotka tämä on esittänyt kirjoituksessa „Vuoden 1891 sosialidemokraattisen ohjelmaluonnoksen arvostelua” (ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XVI osa, II nide, 1936, ss. 110—111).— 498.
- ¹¹⁶ Kysymys on Leninin *esitelmistä kansallisuuskysymyksestä*, joita hän piti Sveitsin kaupungeissa: Zürichissä, Genevessä, Lausannessa ja Bernissä heinäkuun 9, 10, 11 ja 13 pnä (uutta lukua) vuonna 1913.— 499.
- ¹¹⁷ J. K. (J. Karski) — J. J. Marhlevskin salanimi.— 507.
- ¹¹⁸ *Beilisin juttu* — provokatorinen oikeusprosessi, jonka tsaarihallitus järjesti Kieivissä vuonna 1913 Beilis-nimistä juutalaista vastaan, jota valheellisesti syytettiin kristityn Jushtshinski-nimisen pojan rituaalimurhasta (todellisuudessa murha oli mustasotnialaisten järjestämä). Lavastamalla tämän oikeusjutun tsaarihallitus pyrki lieksomaan juutalaisvihaa ja saamaan aikaan juutalaispogromeja tarkoituksella vieroittaa joukot pois maassa laajenevasta vallankumousliikkeestä. Oikeusjuttu aiheutti voimakasta yhteiskunnallista kiihtymystä; useissa kaupungeissa oli työläisten protestimielenosoituksia. Tuomioistuin vapautti Beilisin syytteestä.— 511.
- ¹¹⁹ *Dreyfusin juttu* — provokatorinen oikeusprosessi, jonka Ranskan sotilaskastin taantumuksellis-monarkistiset piirit järjestivät vuonna 1894 yleisesikunnan upseeria juutalaista Dreyfusia vastaan, jota valheellisesti syytettiin vakoilusta ja valtiopetoksesta. Sotaoikeus antoi Dreyfusille elinkautisen vankeusrangaistuksen. Ranskassa puhjennut laaja yhteiskunnallinen liike Dreyfusin jutun uudelleen käsittelyn puolesta muodostui tasavaltalaisten ja monarkistien väliksi ankaraksi taisteluksi ja johti loppujen lopuksi siihen, että vuonna 1906 Dreyfus vapautettiin syytteestä.
- Lenin nimitti Dreyfusin juttua „erääksi taantumuksellisen sotilaskastin tuhansista ja taas tuhansista hävyttömistä vehkeilyistä”.— 512.
- ¹²⁰ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valitut teokset kahdessa osassa, II osa, 1952, s. 24.— 513.

¹²¹ „Toimiston päätöksistä” — kirje „Za Pravdu” lehdessä toimitukselle; Lenin kirjoitti tämän heti sen jälkeen, kun oli saatu ensimmäiset tiedot II Internationalen Kansainvälisen sosialistisen toimiston v. 1913 joulukuun istuntopäivän päätöksistä VSDTP:n yhteenliittämiskysymyksestä.

Tämä kysymys oli otettu istunnossa esille Rosa Luxemburgin aloitteesta (hän oli Kansainvälisessä sosialistisessa toimistossa Puolan ja Liettuan sosialidemokratian edustajana), ja tarkoituksena oli tukea venäläisiä likvidaattoreita, jotka olivat jääneet tappiolle taistelussa bolshevikkeja vastaan. Kansainvälisen sosialistisen toimiston istunnossa joulukuun 14 p:nä (uutta lukua) vuonna 1913 hyväksyttiin Kautskyn ehdottama päätöslauselma, jossa KST:n Toimikunnan tehtäväksi annettiin, muka VSDTP:n yhtenäisyyden palauttamista silmällä pitäen, järjestää mielipiteiden vaihto „Venäjän työväenliikkeen kaikkien ryhmien” välillä.

Brysselin neuvottelukokouksessa, joka pidettiin Kansainvälisen sosialistisen toimiston päätöksen mukaisesti vuoden 1914 heinäkuussa, II Internationalen johtajat vaativat bolshevikkien ja likvidaattorien välisen „sovinnon” rakentamisen varjolla, että bolshevikit lopettaisivat likvidaattorien arvostelemisen. Bolshevikit kieltäytyivät alistumasta tähän vaatimukseen ja kävivät edelleenkin leppymätöntä taistelua likvidaattoreita, työväenliikkeen vihollisia vastaan.— 515.

¹²² *Burenin* — taantumuksellisen „Novoje Vremja” lehdessä avustaja, parajaaja, joka kävi ajojahtia kaikkien edistyksellisten yhteiskunnallisten ja poliittisten suuntien edustajia vastaan. Lenin käyttää hänen nimeään niiden yleisnimenä, jotka polemisoivat epärehellisiä menetelmiä käyttäen.

Gamma — L. Martovin salanimi.— 521.

¹²³ „Uudeksi Likvidaattorien Lehdeksi” („Novaja Likvidatorskaja Gazeta”) Lenin nimitti ironisesti menshevikkien „Novaja Rabotshaja Gazetaa” („Uutta Työväenlehteä”).— 521.

¹²⁴ Kysymys on III Valtakunnanduuman sosialidemokraattisen edustajaryhmän lakiehdotuksien laatimista avustavasta valiokunnasta, joka muodostettiin Pariisissa vuonna 1909 ja johon osallistui bolshevikkeja ja menshevikkejä. Valiokunnan yhteyteen muodostettiin alivaliokunnat valmistelemaan lakiehdotusta 8-tuntisesta työpäivästä, lakkovapaudesta, ammattiliitoista. Lakkoja koskevan lakiehdotuksen laati menshevikki Dan, joka liitti siihen pykälän, jonka mukaan lakkoihin osallistumista voitiin pitää rikoslain mukaan rangaistavana tekona. Lenin esiintyi jyrkästi tätä pykälää vastaan, kun lakiehdotusta käsiteltiin valiokunnassa.— 521.

¹²⁵ „Shljahi” („Tiet”) — Ukrainan ylioppilasliiton äänenkannattaja, suunnaltaan nationalistinen lehti; ilmestyi Lvovissa vuoden 1913 huhtikuusta vuoden 1914 maaliskuuhun saakka.— 524.

¹²⁶ „Vorwärts” („Eteenpäin”) — Saksan sosialidemokratian pää-äänenkannattaja; lehti alkoi ilmestyä vuonna 1876 W. Liebknechtin y.m. toimittamana. F. Engels kävi lehdessä palstoilla taistelua kaikkinaisia

opportunistisin ilmauksia vastaan. 90-luvun toiselta puoliskolta lähtien, F. Engelsin kuoleman jälkeen, „Vorwärts” lehdessä julkaistiin säännöllisesti Saksan sosialidemokratiassa ja II Internationalessa vallassa olleiden opportunistien kirjoituksia. Imperialistisen sodan vuosina (1914—1918) „Vorwärts” oli sosialishovinismin kannalla. Lokakuun Suuren socialistisen vallankumouksen jälkeen „Vorwärts” tuli eräs neuvostovastainen propagandakeskus; se ilmestyi Berliinissä vuoteen 1933 saakka.

Vuoden 1946 huhtikuusta lähtien „Vorwärts” on jälleen ilmestynyt Berliinissä; sitä julkaisee Saksan socialistisen yhtenäisen puolueen Berliinin järkejä.— 528.

- ¹²⁷ Lenin tarkoittaa Duuman bolshevikkiédustajan F. N. Samoilovin lausuntoa, jonka tämä esitti Venäjän sosialidemokraattisen työväenyhmän nimessä Valtakunnanduuman istunnossa marraskuun 26 (joulukuun 9) p:nä 1913 käsiteltäessä lakiehdotusta alempien maatalouskoulujen uskonnonopettajien palkkojen korotuksesta.— 532.
- ¹²⁸ Peredonovia Lenin on luonnehtinut kirjoituksessaan „Kansanvalistusministeriön politiikkaa koskevasta kysymyksestä” (ks. tätä osaa, s. 127).— 533.
- ¹²⁹ „Lakot Venäjällä” artikkelin Lenin kirjoitti taskukalenteria „Työmiehen Opas vuodeksi 1914” varten, jonka puoluekustantamo „Priboi” julkaisi joulukuussa 1913. Taskukalenteri sisälsi tarpeellisia tietoja Venäjän työväenlainsäädännöstä, venäläisestä ja kansainvälisestä työväenliikkeestä, poliittisista puolueista, yhdistyksistä ja liitoista, lehdistöstä j.n.e. „Työmiehen Opas” määrättiin takavarikoitavaksi, mutta painos myytiin yhdessä päivässä, ennenkuin poliisi ehti takavarikoida sen. Saatuaan yhden kappaleen „Työmiehen Opasta” Lenin tiedottaa kirjeessä Inessa Armandille, että sitä oli levitetty jo 5.000 kappaletta. Helmikuussa 1914 ilmestyi kalenterin toinen, korjailtu painos, johon oli tehty eräitä supistuksia ja muutoksia sensuuriolojen pakosta ja lisätty uutta aineistoa — kirjaluetelo itseopiskelua varten. „Työmiehen Opasta” levitettiin kaikkiaan 20.000 kappaletta.— 534.
- ¹³⁰ Puhe on J. V. Stalinin teoksesta „Marxilaisuus ja kansallisuuskysymys”, joka on kirjoitettu Wienissä vuoden 1912 lopulla ja vuoden 1913 alussa sekä julkaistu „Prosvestsheniye” aikakauslehden 3., 4. ja 5. numerossa vuonna 1913 otsakkeella „Kansallisuuskysymys ja sosialidemokratia”. Lenin totesi tällä teoksella olevan suuren teoreettisen ja poliittisen merkityksen. Kuultuaan eräiden „Prosvestsheniyejen” toimituksen jäsenten esittäneen, että artikkeli katsottaisiin väittelyluontoiseksi, Lenin asettui vastustamaan sitä jyrkästi: „Me tietysti vastustamme sitä ehdottomasti. Kirjoitus on erittäin hyvä. Tämä on taistelukykyä, ja me emme luovu hitutakaan periaatteellisesta kannastamme bundilaisten heittiöiden edessä”. Vuonna 1914 J. V. Stalinin teos julkaistiin erillisenä kirjasena nimellä „Kansallisuuskysymys ja marxilaisuus”; Lokakuun vallankumouksen jälkeen se on julkaistu uudelleen monia kertoja; se sisältyy J. V. Stalinin Teosten 2. osaan.— 539.

- ¹³¹ Lenin tarkoittaa Plehanovin kirjoitusta „Venäjän sosialidemokraattisen puolueen ohjelmaluonnos”, joka julkaistiin aikakauslehti „Zarja” 4. numerossa, elokuussa 1902.

„Zarja” („Sarastus”) — marxilainen tieteellis-poliittinen aika-kauslehti, jota „Iskran” toimitus julkaisi Stuttgartissa vuosina 1901—1902. Sitä ilmestyi neljä numeroa — kolmena niteenä. „Zarjassa” julkaistiin seuraavat Leninin kirjoitukset: „Satunnaisia kirjoitelmia”, „Zemstvon vainoojat ja liberalismiin Hannibalit”, ensimmäiset neljä lukua teoksesta „Agraarikysymys ja „Marxin arvostelijat”” (otsikolla „Herrat „arvostelijat” agraarikysymyksessä”), „Katsaus maan sisäisiin asioihin” ja „Venäjän sosialidemokratian agraariohjelman”.— 544.

- ¹³² Kysymys on puolueen II edustajakokouksessa hyväksytyyn VSDTP:n ohjelman 8. pykälästä (ks. „NKP edustajakokousten, konferenssien ja Keskuskomitean täysistuntojen päätöslauselmissa ja päätöksissä”, 7. painos, I osa, 1954, s. 40).— 550.

- ¹³³ Artikkelin „Marxin ja Engelsin kirjeenvaihto” on Leninin suunnitteleman laajan kirjoituksen alku; Lenin aikoi kirjoittaa tuon kirjoituksensa sen johdosta, kun syyskuussa 1913 ilmestyi painosta saksan kielellä neliosaisena kokoelmana Marxin ja Engelsin kirjeenvaihto. Lenin perehtyi tarkoin Marxin ja Engelsin kirjeenvaihtoon. NKP:n KK:n marxismin-leninismiin instituutin arkistossa on säilytettävänä Leninin paksu vihko (76 sivua), joka sisältää kirjeenvaihdon neljästä osasta tehdyn suppean konseptin sekä poimintoja kirjeistä.

Leninin kirjoitus „Marxin ja Engelsin kirjeenvaihto” aiottiin julkaista „Prosvestshenije” aikakauslehdessä vuonna 1914, mistä ilmoitettiin „Proletarskaja Pravda” lehden 7. numerossa joulukuun 14 pnä 1913, mutta kirjoitus jäi keskeneräiseksi ja julkaistiin „Pravdassa” vasta marraskuun 28 pnä vuonna 1920, Engelsin syntymän satavuotispäivänä. Valmistaessaan kirjoitusta julkaistavaksi tämän merkkipäivän yhteydessä Lenin lisäsi sen otsikkoon alaotsikon: „Engels — eräs kommunismin perustajista”, sekä liitti kirjoitukseen alaviitteen: „Vuonna 1913 tahi vuoden 1914 alussa kirjoitetun keskeneräiseksi jääneen kirjoituksen alkuosa”.— 553.

- ¹³⁴ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XXI osa, 1932, ss. 1—4, 20.— 556.

- ¹³⁵ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjeitä, 1953, ss. 14, 15.— 556.

- ¹³⁶ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XXI osa, 1932, ss. 1, 2, 3.— 557.

- ¹³⁷ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XXI osa, 1932, s. 14.— 557.

- ¹³⁸ Ks. K. Marx ja F. Engels. Teokset, XXI osa, 1932, s. 33.— 558.

- ¹³⁹ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjeitä, 1953, ss. 19, 20, 21.— 559.

- ¹⁴⁰ Ks. K. Marx ja F. Engels. Valittuja kirjeitä, 1953, s. 35.— 559.